

Στο πλαίσιο του συνεδρίου των Αρχαιολογικών Διαλόγων με τον θεματικό άξονα «**Πόλεις / Αστικό τοπίο**» που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα, 31 Μαΐου - 3 Ιουνίου 2018, ο Δρ. Ηλίας Μεσσίνας και η Ιωάννα Γαλανάκη συνδιοργάνωσαν συνεδρία με τίτλο «**Μεταβεβλημένα αστικά τοπία: Συναγωγές και εβραϊκή μνήμη στην Ελλάδα**» με την συμμετοχή προσκεκλημένων ερευνητών. Μέσω αυτής της συνεδρίας οι διοργανωτές θέλησαν να συνδέσουν την έρευνα της αρχιτεκτονικής/πολεοδομίας, της αρχαιολογίας, της ιστορίας και της ανθρωπολογίας σ' ένα ευρύτερο πλαίσιο ενός αναστοχαστικού διαλόγου για τις αρχαιότητες και τα μνημεία στη σημερινή κοινωνία.

Το πλήρες πρόγραμμα με τις περιλήψεις έχει αναρτηθεί στο site academia.edu και από τους δύο διοργανωτές.

Σε συνέχεια αυτού του κριτικού και αναστοχαστικού διαλόγου η Ιωάννα Γαλανάκη και ο Δρ. Ηλίας Μεσσίνας παρουσίασαν στις 2 Απριλίου 2022 μετά από πρόσκλησή τους στο διεθνές συνέδριο «**State, Culture, Identities Views from the Archaeological Archives**» (Αθήνα, 31 Μαρτίου - 2 Απριλίου 2022) ανακοίνωση με θέμα «**Emerging narratives-changing meanings: Greek Synagogues, Greek Jewish memory and Modern Greek identity - A view from the archaeological archives**» («Αναδυόμενες αφηγήσεις-μεταβαλλόμενα νοήματα: ελληνικές συναγωγές, ελληνική εβραϊκή μνήμη και νεοελληνική ταυτότητα - Μια προσέγγιση μέσα από τα αρχαιολογικά αρχεία»).

Σε αυτήν την ανακοίνωσή τους και οι δύο ερευνητές παρουσίασαν την έρευνά τους σε αρχαιολογικά και άλλα αρχεία ως προς τις συναγωγές και την εβραϊκή μνήμη στην Ελλάδα.

Ο Δρ. **Ηλίας Μεσσίνας** παρουσίασε την πρωτοποριακή και μακρόχρονη έρευνά του για την ιστορία και την αρχιτεκτονική των συναγωγών της Ελλάδας ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 όταν το ενδιαφέρον για την διατήρηση των κτιρίων συναγωγών ήταν αρκετά περιορισμένο, μέχρι και σήμερα. Ειδικότερα παρουσίασε την έρευνά του σε ιστορικά και αρχαιολογικά αρχεία στην Ελλάδα και στο Ισραήλ που εμπλούτισαν σημαντικά την αποτύπωση των κτιρίων που ο ίδιος πραγματοποίησε την δεκαετία του 1990 σε όλη την Ελλάδα διασώζοντας έτσι πολύτιμες πληροφορίες για τις συναγωγές που θα είχαν διαφορετικά χαθεί.

Η **Ιωάννα Γαλανάκη** παρουσίασε μέρος της διδακτορικής έρευνάς της με τίτλο: «**The Etz Hayyim Synagogue in Crete, from dilapidated building to shared sacred site - A biography of survival**». Ειδικότερα η παρουσίασή της βασίστηκε σε έρευνα των αρχείων της Ελληνικής Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, του Εβραϊκού Μουσείου Ελλάδος, και άλλων ιστορικών αρχείων στην Ελλάδα, την Μεγάλη Βρετανία και το Ισραήλ ως προς την συναγωγή Ετζ Χαγίμ Χανίων.

Και οι δύο ερευνητές παρουσίασαν αδημοσίευτο αρχειακό υλικό που συμβάλλει σε μια νέα προσέγγιση και ερμηνεία των κτιρίων των συναγωγών σε σχέση με την διαμόρφωση και διατήρηση της συλλογικής μνήμης των ελληνικών εβραϊκών κοινοτήτων διαχρονικά.

Οι ερευνητές προγραμματίζουν περαιτέρω μελέτη σε Αρχεία της Ελληνικής Αρχαιολογικής Υπηρεσίας που αφορά την ιστορία της διατήρησης εκείνων των κτιρίων συναγωγών για τις οποίες δεν έχει προς το παρόν πραγματοποιηθεί

σχετική έρευνα.

Η ανακοίνωσή τους έχει επιλεγεί από την επιστημονική επιτροπή του διεθνούς συνεδρίου για να συμπεριληφθεί σε επικείμενη έκδοση.

Αρχαιολογικοί Διάλογοι 2018: «Πόλεις / Αστικό τοπίο»

Αθήνα, 31 Μαΐου - 3 Ιουνίου 2018

Τίτλος συνεδρίας: *Μεταβεβλημένα αστικά τοπία: Συναγωγές και εβραϊκή μνήμη στην Ελλάδα*

Η εβραϊκή παρουσία στην Ελλάδα χρονολογείται από την αρχαιότητα. Συναγωγές ενσωματώθηκαν σχεδόν σε κάθε ελληνική πόλη μέχρι τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και το Ολοκαύτωμα, όταν οι εβραϊκές κοινότητες σχεδόν εξαφανίστηκαν. Σήμερα, το κοινό γνωρίζει ελάχιστα για τις εβραϊκές τοποθεσίες εντός των ελληνικών αστικών τοπίων.

Οι εβραϊκές κοινότητες είναι παραδοσιακά οργανωμένες σε χαλαρά καθορισμένες περιοχές, κοντά ή γύρω από τις δημόσιες λειτουργίες τους: τον κοινωνικό σύλλογο, το σχολείο και την συναγωγή, το θρησκευτικό κέντρο όπου φυλάσσονται οι κύλινδροι της Τορά και το επίκεντρο της κοινότητας κατά τη διάρκεια των αιώνων. Πριν από τη ναζιστική κατοχή συναγωγές υπήρχαν σχεδόν σε κάθε ελληνική πόλη από τη Βόρεια Ελλάδα έως την Κρήτη και από τα Ιόνια νησιά ως τα νησιά του Αιγαίου. Κατά τη διάρκεια της κατοχής, οι περισσότερες συναγωγές καταστράφηκαν. Λίγες επέζησαν και μεταβλήθηκε η χρήση τους, για να ξαναχρησιμοποιηθούν ως συναγωγές στην μεταπολεμική περίοδο. Στις μικρές πόλεις, όπου οι εβραϊκές κοινότητες καταστράφηκαν ολοσχερώς ή μετανάστευσαν, οι συναγωγές εγκαταλείφθηκαν και πολλές κατεδαφίστηκαν. Η Θεσσαλονίκη, ένα σημαντικό εβραϊκό κέντρο, αποκαθιστά πρόσφατα το εβραϊκό της παρελθόν, με την ανακαίνιση της κεντρικής συναγωγής της, που χρονολογείται από το 1927, προσελκύοντας το ενδιαφέρον και τον τουρισμό από το εξωτερικό.

Η συνεδρία αυτή διερεύνησε θέματα που σχετίζονται με τα κτίρια των ελληνικών συναγωγών και την ιστορία τους πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την περίοδο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου μέχρι σήμερα. Ασχοληθήκαμε με την αρχιτεκτονική των συναγωγών και με τη θέση τους στο αστικό και κοινωνικό πλαίσιο των ελληνικών πόλεων, τον κεντρικό τους ρόλο στη ζωή των αντίστοιχων κοινοτήτων τους και τη σημασία τους για τους μη Εβραϊκούς πληθυσμούς πριν και μετά το Ολοκαύτωμα.

Εξετάσαμε ερωτήματα σχετικά με το πώς μεταβλήθηκε η αστική εμπειρία για τους Εβραίους και τους μη Εβραίους ως αποτέλεσμα της καταστροφής των συναγωγών στο εντελώς μεταβεβλημένο μεταπολεμικό ελληνικό αστικό πλαίσιο. Πώς εγγράφουν οι συναγωγές την εβραϊκή μνήμη στα αστικά τοπία και τι συμβαίνει στις πόλεις όπου οι συναγωγές καταστράφηκαν ή κατεδαφίστηκαν; Πώς συνδέεται η εβραϊκή μνήμη με τη διατήρηση ή όχι των συναγωγών στις ελληνικές πόλεις σήμερα; Πώς η μνήμη του ελληνικού εβραϊκού παρελθόντος ξεδιπλώνεται ιδιαίτερα σε σχέση με τις συναγωγές; Πώς και γιατί τα μεταπολεμικά μνημονικά τοπία

Δρ. Ηλίας Μεσσίνας, Αρχιτέκτονας, Urban Planner and Environmental Consultant, Senior Lecturer HIT and University of Patras. Author of 'The Synagogues of Greece' (Bloch Publishing Company, New York) and 'Η Συναγωγή' (Infognomon Editions, Athens).

[illegible]

ΠΗΓΗ: Δελτίο Τύπου Elias Messinas and Ioanna Galanaki 2022